

ENKELE OPMERKINGEN OVER DE "JURIDISCHE TAAL" ALS ONDERDEEL VAN DE RECHTENSTUDIE.

(Nota t.b.v. de besprekingen in de gespreksgroep ter voorbereiding van een nieuw studieprogramma voor de Juridische Faculteit (P70))

KRETUM Officieel orgaan van de Rotterdamse Juridische Faculteitsvereniging, 1^e jaargang nr 6, z.j. (april 1969), pag. 36-36b.

C.Gutter

Behalve uit het leren onderkennen en toepassen van "bij het dwingen in acht te nemen regels" (Meijers' definitie van recht, zie van Haersolte 1968 p.267) bestond en bestaat de rechtenstudie ook uit het aanleren van een aparte taal. Juridische studenten leerden en leren zich verstaanbaar te maken voor de rechtstoepassers: de rechterlijke macht, het OM, de advocatuur etc.; ze leerden en leren om zelf in die taal te denken.

Nu hebben in de taal en de denkwereld van de 'regelmatige dingers' allerlei termen - ook v.z.v. ze mede buiten die wereld gangbaar zijn - een eigen betekenis, zoals bijv. de term 'functie' of '(uit)werking', die in het gewone spraakgebruik, en ook in de sociologie, de betekenis heeft van 'gevolg'. "B is een (uit)werking van de actie A van p" wil dan dus zeggen: "De actie A van p heeft B ten gevolge gehad". Als p op een schietbaan schiet op een op 100 m afstand gelegen schietschijf, dan zal bijv. de socioloog alleen dan zeggen dat een schot van p de (uit)werking heeft gehad van het raken van de schietschijf, als hij bij een na dat schot ingesteld onderzoek van de schijf vaststelt, dat deze door een kogel is geraakt. Maar in de juridische taal zien we de term '(uit)werking' niet zelden gebezigd als synoniem met doel, met name als het gaat om acties van juristen.

Zo bijv. Scholten: "Voor wie wel historisch wil uitleggen, voor wie ook met de uitwerking van de regel, zijn doel, rekening houdt - en nog eens, dat doet althans de praktische jurist steeds - worden deze vragen veel gecompliceerder." (Scholten 1954 pag. 5).

Zo Pompe: "De werkingen van de straf zijn tweërlei. Vooreerst werkt zij repressief, d.w.z. zij heft de verkeerde gevolgen, die door de aan schuld te wijten normovertreding ontstaan zijn, zoveel mogelijk op. Deze werking is gericht op het reeds begane feit, dus op het verleden. Verder kan zij preventief werken, d.w.z. zij voorkomt, voor zover dit nodig en mogelijk is, het begaan van normovertredingen in de toekomst" (Pompe 1959 pag. 301), een passage die - zeker in zijn context - alleen te begrijpen is, als met "werkingen" wordt bedoeld "doelen". .

Op de schietbaan zal dan de jurist, aldus opererend, op de vraag of het schot van p de (uit)werking heeft gehad van het raken van de schietschijf, bevestigend antwoorden, als hij zich ervan heeft overtuigd dat p het raken van de schijf ten doel had. Een vraag, aan p gesteld nadat deze het schot heeft gelost, is daarvoor voldoende. Ik veronderstel hierbij dat p ook jurist is, of tenminste volgens de jurist tot de juridische wereld behoort.

Opmerkelijk is de plaats waar de jurist en de socioloog zich bevinden bij dat onderzoek naar de (uit)werking van het schot: de socioloog bij de schietschijf, de jurist bij de schutter, en eventueel met zijn rug naar de schietschijf toe. Niet alleen dat onderzoek van de schietschijf volgens de jurist onnodig is, er is zelfs een duidelijke neiging zulk onderzoek onbehoorlijk te vinden. Niet voor niets is het boek van Rijkse, "Meningen van gedetineerden", tot op vandaag alleen met speciale toestemming van de minister van Justitie verkrijgbaar. Wie zich zelfs maar in de buurt van de schietschijf waagt, loopt een behoorlijke kans zelf geraakt te worden, zoals o.a. sociologen in de USA merkten bij hun 'participant observation'-onderzoek naar het gedrag van hippies en andere 'afwijkende groepen': in Californië bleek het al strafbaar zich te bevinden "in the presence of a person using an illegal drug" (Yablonsky 1968 pag. 148-149).

De eigen causaliteitswetten die er in de denkwereld van de jurist gelden, doen ook in andere opzichten hun effect gevoelen. Bijv. t.a.v. de betekenis van de term 'norm'. Als aan een socioloog gevraagd wordt of voor een bepaalde persoon x een bepaald gedrag a norm is, in die zin dat van x redelijkerwijs mag worden verwacht dat hij gedrag a zal stellen en niet het tegengestelde gedrag \bar{a} , dan zal hij het antwoord daarop proberen te vinden door eerst vast te stellen, tot welke van de vele groepen in het land x kan worden gerekend, en vervolgens trachten na te gaan of in die groep onder bepaalde omstandigheden gedrag a als norm geldt in die zin, dat bij de mensen van die groep onder die omstandigheden gedrag a duidelijk vaker voorkomt dan gedrag \bar{a} . Blijkt dat zo te zijn, dan zal hij kunnen stellen dat van iemand van die groep - en dus ook van x - onder die bepaalde omstandigheden gedrag a redelijkerwijs mag worden verwacht, en dat dus in die zin dat gedrag voor hem 'norm' is.

De jurist hoeft zich voor het vinden van een antwoord op die vraag veel minder moeite te geven. Hij vindt het antwoord in de wet. Als daarin een regel voorkomt die aan alle inwoners van het land voorschrijft om onder alle omstandigheden gedrag a te stellen, dan mag van x als inwoner van het land, ongeacht de omstandigheden, worden verwacht dat hij gedrag a stelt, tenzij hij een kind of niet goed bij het hoofd is. De wetgever stelde zich immers bij de vaststelling van de regel ten doel, dat iedereen voortaan gedrag a zou stellen. Dus had die vaststelling - gegeven de causaliteitswetten van de juridische denkwereld - ten gevolge dat iedereen, hoogstens met uitzondering van kinderen en krankzinnigen, voortaan steeds gedrag a stelde en stelt. Stelt x gedrag \bar{a} , dan gedraagt hij zich anders dan redelijkerwijs van hem mocht worden verwacht. (Wettelijke) regel en norm kunnen dan ook in de juridische denkwereld als elkaars synoniemen worden gebruikt.

Wat hier is gezegd over de termen 'norm' en '(uit)werking', kan worden uitgebreid tot talloze andere termen uit de juridische taal, bijv. 'gezag', 'orde', 'samenleving', 'sanctie' enz. In het gewone spraakgebruik verwijzen al die termen naar dingen die in werkelijkheid aanwezig *kunnen* zijn. Of ze op tijdstip f in plaats g aanwezig zijn, kan - bij deze betekenis van die termen - alleen d.m.v. onderzoek worden vastgesteld. Maar in de juridische taal hebben die termen een zodanige betekenis dat juristen - mede dankzij hun eigen causaliteitswetten - kunnen vaststellen of de dingen waarnaar ze verwijzen in werkelijkheid aanwezig zijn, zonder daarvoor die werkelijkheid eerst aan een onderzoek te hoeven onderwerpen.

Door het aanleren van de juridische taal leren juridische studenten dus tegelijk hoe ze buiten de werkelijkheid over de werkelijkheid kunnen nadenken en er oordelen over kunnen formuleren. Dit is een gemak, ook al zijn sommigen zich wel van bepaalde nadelen bewust. Zo stelt Donner, ter verklaring waarom in dat boek "uiteraard de juridische benadering van de staat op de voorgrond" staat:

“Het is mogelijk om een beschrijving van de staat als rechtsverschijnsel te geven, die in zichzelf gesloten is en praktisch geen beroep doet op de politicologische of filosofische vragen en methoden. Voor de jurist is dat bevredigend, maar het is slechts van beperkt nut. Op die manier dreigt men nl. een staatsbeeld op te roepen, dat het juridisch aspect van de staat uit de werkelijkheid isoleert, en dat het antwoord op de vragen, ook op rechtsvragen, moet schuldig blijven, wanneer aan de machtskant of aan de legitimeitskant zodanige veranderingen optreden, dat aan het recht zijn geldigheid ontvalt. Zulke veranderingen kan de jurist binnen zijn begrippensysteem niet verklaren of rechtvaardigen. Hij moet dat ook niet proberen, want met zulke pogingen verwatert hij alleen de kracht van de rechtsoordelen, die hij wel kan geven" (Donner 1968 p.153).

Eén van de nadelen van het zich eigen maken van de juridische taal en denkwereld is, dat communicatie met mensen in de werkelijkheid, en met mensen die zich het onderzoek van die werkelijkheid ten doel stellen, zoals psychologen en sociologen, er sterk door wordt bemoeilijkt. Dat uit zich bijv. daarin, dat de jurist, als hij er al toe komt om aan de beoefenaars van mens- en maatschappijwetenschappen vragen te stellen, verkeerde vragen stelt, bijv. complexe vragen.

Zo zal hij aan de sociaal-psycholoog vragen: "Hoe komt het dat x zich in strijd met de norm gedraagt?", terwijl in werkelijkheid helemaal niet vaststaat dat x zich 'abnormaal' gedraagt. Of hij zal

vragen: "Hoe komt het dat y, ondanks het feit dat hij verschillende keren gestraft is, toch maar doorgaat met inbreken?" - een vraag die veronderstelt dat het feit, dat y verschillende keren is gestraft, zou mogen doen verwachten dat hij zou afzien van verder stelen; dat was immers het doel van de straf? Voor een sociaal-psycholoog, die met andere causaliteitswetten werkt, zijn deze vraag en de achterliggende redenering moeilijk te begrijpen.

De bovenstaande opmerkingen hadden in de eerste plaats ten doel, enkele problemen te formuleren die zich voordoen, zodra men over de meest gewenste opzet van de juridische studie in de huidige tijd nadenkt. Voor een deel van de problemen zou een oplossing gevonden kunnen worden in de richting, aangewezen in de nota van Mr. ter Heide (ter Heide 1969 p. 27-35). Verder valt te denken aan het invoegen van een vak 'kennistheorie' in de 1e of 2e jaarring, waarin gedurende bijv. een semester aan de studenten enige notie zou kunnen worden gegeven van de problemen die aan het verwerven van kennis omtrent de werkelijkheid zijn verbonden, van de onzekerheden onder de zekerheden, en van de moeilijkheden waar men in andere wetenschappen voor staat. Dat zou kunnen gebeuren aan de hand van bijv. een boek van bescheiden omvang als dat van R.Chisholm, "Theory of knowledge", Prentice Hall Inc. Englewood Cliffs, N.J. 1966 (Foundations of Philosophy Series).

Verwezen is naar:

Donner 1968	A.M. Donner, "Handboek van het Nederlandse Staatsrecht," 8e dr. Zwolle, 1968.
Haersolte 1968	Roelof Arent Volkier Baron van Haersolte, "Begripsvorming in of over het recht?" Rechtsgeleerd Magazijn Themis, 1968, p. 255-276.
Heide 1969	J. ter Heide, "Een kringentheorie van de juridische opleiding." In: "Kretum. Officieel orgaan van de Juridische Faculteitsvereniging", 1e Jrg. nr. 6, z.j. (april 1969), pag. 27 e.v.
Pompe 1959	W.P.J. Pompe, "Handboek van het Nederlandse Strafrecht," 5e dr., Zwolle, 1959.
Rijksen 1958	R. Rijksen, "Meningen van gedetineerden over de strafrechtspleging." Assen, 1958.
Scholten 1954	P. Scholten, "Mr. C. Asser's Handleiding tot de beoefening van het Nederlandsch Burgerlijk Recht. Algemeen Deel door Mr. Paul Scholten," 2 ^e druk, Zwolle, 1954.
Yablonsky 1968	Lewis Yablonsky, "On crime, violence, lsd, and legal immunity for social scientists," in "The American Sociologist," May, 1968.